

Тема: Дієприслівник як особлива форма дієслова:
загальне значення, морфологічні ознаки,
синтаксична роль.

- З якою формою дієслова ви познайомилися на попередніх уроках?
- Граматичні ознаки яких частин мови поєднує дієприкметник?
- Які граматичні ознаки дієслова має дієприкметник?

ДІЄПРИСЛІВНИК — особлива незмінна форма дієслова, що називає додаткову дію, яка супроводить іншу, основну дію.

Дієприслівники відповідають на питання *що роблячи?* (кажучи, наздоганяючи) і *що зробивши?* (сказавши, наздогнавши).

Дія, яку називає дієприслівник (додаткова), і дія, яку називає дієслово-присудок (основна), виконуються однією і тією ж особою (або предметом): *Летячи, втомився сокіл (М. Стельмах). Зорі мерехтіли, падаючи (Григорій Тютюнник).*

У реченні дієприслівник пов'язаний із дієсловом-присудком і є обставиною: *Вітри північні тремтять, затишаючи (Леся Українка). Місяць, вийшовши, горить (А. Кичинський).*

Дієприслівник має ознаки дієслова (час і вид) та прислівника (незмінність, залежність від дієслова-присудка, значення обставини).

Дієприслівники теперішнього часу означають другорядну дію, що відбувається одночасно з головною: *Сніжинки, кружляючи, падали з хмар* (Д. Луценко).

Дієприслівники минулого часу означають другорядну дію, яка передувала головній: *Буйний вітер замовк, пролетівши* (Леся Українка).

Вид дієприслівника залежить від виду дієслова, від якого його утворено: *читати – читаючи* (недоконаний вид), *прочитати – прочитавши* (доконаний вид).

Дієприслівник – незмінна форма дієслова, тому він не має закінчення: *пам'ятаючи, забувши*.

У кінці дієприслівників після *ч, ш* завжди пишуть літеру *и*: *знаючи, сказавши*.

1)Ознаки дієслова, притаманні дієприслівнику.

Подібно до дієслова дієприслівник зберігає значення виду: доконаний (побачивши), недоконаний (беручи) і перехідності / неперехідності: перехідний (читаючи), неперехідний (ідучи).

Як і дієслово, дієприслівник може мати залежні слова (іменники, займенники, прислівники): зустрічаючи гостя, захищаючи мене, біжучи швидко.

2)Ознаки прислівника, притаманні дієприслівнику.

До прислівникових ознак дієприслівника належать незмінюваність і синтаксична роль обставин:

3)Вид дієприслівника.

Дієприслівник зберігає вид того дієслова, від якого він утворений: йти (що робити?) — йдучи (що роблячи?) — недоконаний; прийти (що зробити?) — прийшовши (що зробивши?) — доконаний.

1) Чайка скиглить, літаючи... (Т. Шевченко)

№ речення	Підмет	Присудок	Додаткова дія
1	Чайка	скиглить	літаючи

Утворіть від поданих у дужках дієслів дієприслівники й запишіть їх. Визначте вид та час утворених дієприслівників. Поясніть прислів'я.

Не спечеш калачі, (лежати) на печі. Учись, на інших (дивитись).
Добре (попрацювати), краще відпочиватимеш. (Знати) ремесло,
старцювати не будеш. (Згуртуватись), хоч наспіваємось. Не цурайся
коня, й трактора (придбати). (Нюхати), не наситишся. Краще скласти
руки, ніж працювати, (опустити) рукава. (Нар. творч.)

271

Перепишіть прислів'я. Визначте й підкресліть у кожному з речень граматичну основу. Якими частинами мови виражено присудки? Доведіть, що ці дієслова стоять в особових формах.

1. Птах далеко бачить, високо злітаючи. 2. Ластівка, облетівши пів світу, повертається додому. 3. Живучи в одному лісі, соловей і ворона співають по-різному. 4. Чайки, об'єднавшись, і яструба заклюють.

- 1.Опрацювати правила параграф 24 ст. 128,129.
- 2.Вправа для виконання 271,виконати додаткові завдання.